

Grob Vinka Poljanca ob cerkvi v Škocjanu

Župnišče v Škocjanu, kjer je leta 1938 umrla prva žrtev nacistov na Koroškem Vinko Poljanec

Grob Antona Kuteja ob cerkvi v Škocjanu

Značaj kakor čisto zlato

Konec maja je Dom duhovnih vaj v Tinjah na Koroškem dobil spominsko ploščo, z imeni sedmih duhovnikov, žrtev dveh velikih totalitarnih ideologij 20. stoletja, nacizma in komunizma.

»Iskreno ljubim svojo očetnjo, a ne sovražim nobenega drugega naroda. Izobraženost, bogastvo, moč, slava so pri različnih narodih različne, a vsi imajo srce, ki je pokorno poklicu človeškemu:

Ljubi, sočustvuj in pomagaj!

Zahvalim Božjo previdnost za vse, kar mi je naklonila in kar še mi nakloni.

Ni lepšega, kakor če človek poklek tudi v sreči pred svojega Boga, ki skrbi za vse. V nesreči poklekne marsikdo in priznava, da je Bog. Zdrave, krepke duše se Boga spominjajo tudi v sreči.

Bog tepe, kogar ljubi, in za prestando trpljenje nagradi stotero. Kar stori, vse prav stori.

Za veseljem pride križ, dež za soncem. Ako bi zmeraj sonce sijalo, bi pokala zemlja. Če bi bilo zmeraj veselje, bi se prevzeli ljudje in bi izginila poštenost, kakor roža, če ji ne prilivaš. Bog nam pošilja nezgode, da nas čisti, skrbi, da vzraste novo življenje.«

Vinko Poljanec

Zgornje misli – svojevrstno oporoko – je župnik Vinko Poljanec zapisal v zaporu v Celovcu, kamor so ga spomladi 1938 zaprli avstrijski nacisti. Takoj ko je Hitler priključil Avstrijo Rajhu, so ga aretirali in zaprli. Ker ga niso mogli obtožiti zaradi njegovega duhovniškega in narodnostnega poslanstva, so mu podtaknili, da je hotel iz Avstrije v Jugoslavijo prethotapiti denar. Ker bi ga morali izpustiti na prostost, so se nacisti odločili, da ga bodo zahrbtno umorili. Ko so mu dajali jesti juho, mu niso dali žlice, zato jo je lahko le popil. Po izpustitvi domov je povedal, da je točno vedel, kdaj je posrebal juho, v kateri so mu nastavili strupeno snov (po nekaterih zapisih sicer zdrobljeno steklovino). V zaporu je hudo zbolel, z 90 kilogramov je shujšal na 47. Umrl je v škocjanskem župnišču, pogreb pa je bil kljub zadušljivim nacističnim pritiskom na Slovence veličastna manifestacija pripadnosti priljubljenemu duhovniku in narodnemu voditelju.

Rož, Podjuna, Zila

Vinko Poljanec se je rodil pri Sv. Urbanu (danes Destrnik) v Slovenskih goricah. Gimnazijo je obiskoval na Ptuj in v Celju, bogoslovje pa v Celovcu. V mašnika je bil posvečen leta 1900, pet let je bil župnik v Št. Juriju

na Koroškem, potem pa – do svoje mučeniške smrti 25. avgusta 1938 – v Škocjanu. Nacionalistične pritisk nanj so pričeli izvajati takoj po plebiscitu leta 1920. V letih od 1921 do 1923 je bil deželnozborski poslanec, pozneje pa mu cerkvene oblasti niso več pustile kandidirati. Med letoma 1932 in 1937 je bil predsednik Slovenske krščansko-socialne zveze za Koroško. Velike zasluge ima za ustanovitev Doma duhovnih vaj v Tinjah, kjer je prvi prispeval dva tisoč šilingov, revnim dijakom je redno dajal izdatno podporo, za Marijanišče v Celovcu je pošiljal vozove krompirja, dajal je za uboge in sirote, še na smrtni postelji je velik del premoženja razdelil potrebnim faranom. Nacionalisti so mu požgali skedenj in naredili veliko škodo, po pogrebu pa so požgali še vence in cvetje na njegovem grobu. Dan po smrti sta v Selah župnik dr. Janko Mikula in kmet Janko Olip napisala pesem *Rož, Podjuna, Zila* – prebrali naj bi jo na pogrebu –, ki je danes himna koroških Slovencev. Župnik Poljanec ni bil le dober pevec, ampak tudi vodja turnej koroških zborov, januarja 1933 tudi znamenite turneje po mestih Dravske banovine. Ker so nacionalisti prepovedali slovensko trobojnico, je v gumbnici nosil rdeč nagelj, ki je postal nadomestek zanj. V verzih so na njegovem grobu zapisane tudi besede: Značaj kakor čisto zlato.

Jožef Pollak

Druga žrtev nacizma med koroškimi duhovniki je bil Jožef Pollak (1874–1940). Rodil se je v Trziču, v mašnika je bil posvečen leta 1896, po službovanju v ljubljanski škofiji je odšel v

Severno Ameriko. Po nekaj letih se je preselil na avstrijsko Koroško, kjer je bil pet let župnik v Št. Lipšu. Ker se ni uklonil nacističnemu ukazu, da ne sme poslušati radia, so mu ga zaplenili, njega pa aretirali. V zaporu je zbolel, vendar so ga kljub temu odpeljali v koncentracijsko taborišče Oranienburg, kjer je 25. julija 1940 umrl.

Anton Kutej

Med duhovniškimi žrtvami nacizma je bil tudi mladi duhovnik, kaplan Anton Kutej, ki se je rodil leta 1909 v Celovcu. Novo mašo je leta 1937 pel v Železni Kapli, kjer je bil najprej kaplan, potem župnijski administrator v Podgorju, leta 1939 pa je postal kaplan v Šmihelu pri Pliberku. Na velikonočni torek leta 1940 so ga nacisti aretirali samo zato, ker na naborni komisiji ni zatajil, da je njegov materni jezik slovenščina. Gestapo ga je zaprl v celovski zapor, potem pa skupaj z dekanom Štefanom Singerjem odpeljal v taborišče Dachau. Premestili so ga v Mauthausen, kjer je garal v kamnolomu, sredi decembra 1940 so ga vrnili v Dachau. Kljub prejšnjemu dobremu zdravju je popolnoma oslabil. Kot datum smrti je naveden 16. februar 1941. Domov so poslali žaro s pepelom, pokopati ga je smel le domači župnik, vendar se je na škocjanskem pokopališču zbralo veliko ljudi. Pokopali so ga ob njegovem predhodniku v mučeništvu, Vinku Poljancu.

Janez Hornböck

Dekan in dolgoletni župnik v Mežici Janez Hornböck se je rodil leta 1878 v Št. Janžu v Rožu. Duhovnik je postal leta 1901, več let je bil ka-

plan v Pliberku, provizor v Dravogradu, kratek čas je bil na Jezerskem, leta 1915 pa je postal župnik v Mežici, kjer je ostal do leta 1941. Bil je tudi dekan za Mežiško dolino. Takoj ko so Nemci zasedli Jugoslavijo, so ga na cvetno nedeljo aprila 1941 aretirali in ga odpeljali v policijsko ječo v Celovec. Tam so ga imeli zaprtega do junija, potem pa so ga brez vsake obravnave odpeljali v Dachau, kjer je eno leto trpel in v zadnjih pismih domov sporočal, da se mu zdravje slabša, da je zelo shujšal in da mora vsak dan hoditi na težko delo. Sojetniki so povedali, da je umrl od lakote 6. avgusta 1942. Na cerkvi v Mežici so mu vzdali spominsko ploščo, na šentjanskem pokopališču pa stoji spominski križ, kamor so položili ostanke pepela, poslanega iz Dachaua.

Otto Schuster

Dr. Otto Schuster je bil ljudski duhovnik, saj so ga poznali širom Podjune ter v Rožu in ob Zilji. Bil je priljubljen pridigar. Rodil se je leta 1897 v Celovcu, kjer je obiskoval gimnazijo in bogoslovje ter leta 1924 postal duhovnik. Bil je kaplan v Borovljah, Tinjah in v Šmihelu pri Pliberku, provizor v Medgorjah, Slovenjem Plajberku, štiri leta župnik v Šmarjeti pri Velikovcu, nato eno leto provizor v Blačah v Ziljski dolini. Tam so ga nacisti 9. septembra 1939 aretirali in zaprli ter poslali v taborišče Dachau. Sojetniki so povedali, da je tam zelo trpel, saj so ga zlorabljali za »zdravniške« poskuse. Dotrpel je 25. avgusta 1942. Žaro s pepelom so oktobra 1942 pokopali v Šmihelu pri Pliberku.

Štefan Singer

Štefan Singer se je rodil leta 1871 v Kapli v Rožu, posvečen je bil leta 1896 v Celovcu. Najprej je bil kaplan v Železni Kapli, provizor v Logi vesi in Škofičah, leta 1922 je postal župnik v Kapli. 16. januarja 1940 ga je, čeprav je imel 70 let, aretiral gestapo. Zaprl so ga v Borovljah, nato v Celovcu. Med drugim so ga obtoževali, da je pisal nemška imena po slovensko in da je državi sovražen in nevaren. Ker se je imel vse življenje za Slovence, ni hotel zatajiti, da je njegov materni jezik slovenščina. Odpeljali so ga v taborišče Oranienburg. Tam je ostal leto in pol, potem so ga prepeljali v Dachau. Več kot tri leta je preživel v samici. Zanj so veliko posredovali in šele decembra 1944 so ga po posredovanju nuncija v Berlinu izpustili. Toda domov na Koroško se ni smel vrniti. Zavetišče je našel pri križniških sestrah pri Gradcu. Tam je kot bolehen starček živel eno leto, zbolel za pljučnico in 24. februarja 1945 umrl. Novembra 1945 so ga prepeljali na pokopališče v Kapli.

Lambert Ehrlich

Na spominski plošči v Domu v Tinjah je napisan tudi dr. Lambert Ehrlich, ki za razliko od ostalih šestih ni bil žrtev nacizma, ampak komunizma. Rodil se je leta 1878 v Žabnicah v Kanaški dolini. Osnovno šolo je končal v domačem kraju, gimnazijo v Celovcu. Bogoslovne vede je študiral v Innsbrucku in Rimu. V duhovnika je bil posvečen leta 1902, naslednje leto je promoviral v doktorja teologije. Služboval je kot kaplan v Beljaku, kot stolni kaplan v Celovcu in bil od leta 1910 do 1918 profesor na tamkajšnjem bogoslovju. Zavzemal se je za pravice Slovencev na Koroškem, po prvi svetovni vojni je bil leta 1919 član slovenske delegacije v Parizu, kjer je sodeloval kot strokovnjak za severno narodnostno mejo. Po koncu mirovnih pogajanj je nadaljeval študij v Parizu in Oxfordu in doktoriral iz etnologije. Leta 1922 je postal redni profesor za primerjalno veroslovje na Teološki fakulteti v Ljubljani. Pred drugo svetovno vojno je bil dr. Ehrlich idejni in duhovni vodja stražarjev. 26. maja 1942 ga je komunistična teroristična organizacija Vos umorila na ljubljanski ulici, kar je imelo hude posledice pri nadaljevanju medvojne dogajanja med Slovenci.

Besedilo in fotografije:
IVO ŽAJDELA

Dom v Tinjah na Koroškem je 28. maja dobil spominsko ploščo sedmih duhovnikov mučencev

Vinko Poljanec